

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS
RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 9¹, 118 IR 119 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 71¹, 73,
77¹, 212, 254, 303 IR 327 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS SUĖMIMO VYKDYMO ĮSTATYMO NR. I-1175 7 IR 8 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMUI“ PROJEKTO
(toliau – Projektas)
(TAP-21-1629) (TAIS Nr. 21-25830(2))**

2021-11-21 Nr. NV-2933

Vilnius

Įvertinę Projekto atitiktį Lietuvos Respublikos įstatymams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimams bei teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – BK projektas):

1. BK projekto 1 straipsniu keičiamą BK 9¹ straipsnio 3 dalies 1 punktą „asmens perdavimas pagal Europos arešto orderį pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves” siūloma papildyti žodžiais „nustatyta, kad”. Siekiant teisinio aiškumo bei atsižvelgiant į Įstatymų projektų aiškinamajame rašte (toliau – Aiškinamasis raštas) nurodytas aplinkybes, siūlytina šioje teisės normoje nurodyti ir subjektą, kuris turi nustatyti BK 9¹ straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytą aplinkybę. Aiškinamajame rašte toks subjektas nurodytas – teismas.
2. BK projekto 1 straipsniu keičiamą BK 9¹ straipsnio 4 dalį siūloma papildyti 6 punktu. Šiame kontekste, siekiant teisės akto sistemiškumo, siūlytina patikslinti 6 punkto formuluotę, joje vietoj vartojamo žodžio „numatyti“ (kalbant apie terminus) vartoti „nustatyti“, nes BK 95 ir 96 straipsniuose yra nustatyti konkretūs terminai, kuriems suėjus atitinkamai taikoma apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis arba apkaltinamasis nuosprendis nevykdomas.
3. Įstatymų projektų aiškinamojo rašto (toliau – Aiškinamasis raštas) 1 punkto trečioje pastraipoje, be kita ko, nurodoma: „<...Atlikus šio ESTT sprendimo analizę ir įvertinus jo atitiktį nacionalinei teisei, siekiant aiškumo BK projektu siūloma tikslinti dabartinį Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 3 dalies 8 punktą, kuriuo yra įgyvendinta iš Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR nuostata, papildant formuluotę pagal ESTT sprendimą...> Tačiau BK projekte BK 9¹ straipsnio 3 dalies 8 punktas yra išbrauktas. Atsižvelgiant į nurodytą aplinkybę, tikslintinas Aiškinamasis raštas.
4. Aiškinamojo rašto 1 punkto ketvirtoje pastraipoje, be kita ko, nurodoma, kad „<...Siekiant atsižvelgti į ESTT sprendimą, BK projektu siūloma perkelti keturis atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindus iš Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 3 dalies (privalomų pagrindų sąrašas) į 4 dalį (neprivalomų pagrindų sąrašas)“. Tačiau iš BK projekto 1 straipsnio, kuriuo keičiamas BK 9¹ straipsnis, turinio matyti, kad iš BK 9¹ straipsnio 3 dalies išbraukti ir į 4 dalį perkelti trys (5, 7, 8 punktai) atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindai. Taip pat pastebėtina, kad BK projekto 1 straipsnio, kuriuo keičiamas BK 9¹ straipsnis, 4 ir 5 dalyse, nurodant atitinkamai „Papildyti 9¹ straipsnio 4 dalį 6 punktu” bei „Papildyti 9¹ straipsnio 4 dalį 7 punktu” praleistas žodis „nauju”. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, tikslintinas BK projektas ir Aiškinamasis raštas.
5. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad BK projekto 1 straipsniu keičiamą BK 9¹ straipsnį sudaro 7 dalys. BK projekto rengėjas siūlo keisti BK 9¹ straipsnio 3 ir 4 dalis, papildyti straipsnį nauja 6 dalimi ir buvusias šio straipsnio 6 ir 7 dalis laikyti atitinkamai 7 ir 8 dalimis. Taigi siūloma

keisti daugiau kaip pusę BK 9¹ straipsnio dalių (iš straipsnio 7 dalių keičiamos 2 dalys, papildoma 1 nauja dalimi ir pernumeruojamos 2 dalys, kas taip pat yra įstatymo straipsnio dalies keitimas), todėl pagal Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298, 83 punkto nuostatas, kai keičiama daugiau kaip pusė straipsnio dalių – straipsnis dėstomas nauja redakcija. Taigi siūlytina BK projekto 1 straipsniu keičiamą BK 9¹ straipsnį dėstyti nauja redakcija.

6. BK Projekto 2 straipsniu siūloma keisti BK 118 straipsnį ir BK Projekto 3 straipsniu keisti BK 119 straipsnį keliais aspektais: 1) padidinant žemutines minėtų straipsnių sankcijose nustatytas laisvės atėmimo bausmės ribas; 2) nustatyti galimybę atleisti asmenis nuo baudžiamosios atsakomybės už BK 118 straipsnio 1 dalyje ir BK 119 straipsnio 1 ir 2 dalyse padarytas nusikalstamas veikas; 3) nustatyti aplinkybes, kurioms esant, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės netaikomas; 4) nustatyti baudžiamąją atsakomybę juridiniams asmenims.
- 6.1. Dėl sankcijų – Aiškinamajame rašte nurodoma, kad didinant minėtų BK straipsnių sankcijų žemutines ribas, siekiama atgrasyti asmenis nuo šnipinėjimo bei padėjimo kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką. Toks įstatymo projekto rengėjo argumentas nepagrįstas sistetine bausmės paskirties analize. Šiame kontekste pastebėtina, kad BK 41 straipsnio 2 dalyje nustatyta bausmės paskirtis: sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą (BK 41 straipsnio 2 dalies 1–5 punktai). Bausmės paskirtis yra lemiama minėtų tikslų visumos. Taigi keičiant įstatymą, susijusį su bausme, būtina atsižvelgti į bausmės paskirties tikslų visumą, o ne į pavienį tikslą. Pažymėtina, kad laisvės atėmimas yra *ultima ratio* bausmė taikoma už ypač pavojingas nusikalstamas veikas. Galiojančiose BK 118 ir 119 straipsnių sankcijose būtent tokia kaip vienintelė bausmės rūšis ir yra nustatyta. Todėl šiame kontekste pritariant Nacionalinės teismų administracijos (toliau – NTA) nurodytoms pastaboms ir vadovaujantis teisėkūros tikslingumo principu, kuris reiškia, kad teisės akto projektas rengiamas ir teisės aktas priimamas tik tuo atveju, kai siekiamų tikslų negalima pasiekti kitomis priemonėmis, siūlytina svarstyti, ar tikslingas BK 118 straipsnio 1 dalies ir BK 119 straipsnio 1 ir 2 dalių sankcijose nustatytų bausmių dydžių keitimas (padidinant tik baudžiamajame įstatyme nustatytą žemutinę bausmės ribą) keliamiems tikslams pasiekti. Šiame kontekste pažymėtina, kad nusikaltimo sunkumą apsprendžia baudžiamajame įstatyme už nusikaltimą numatyta didžiausia bausmė (BK 11 straipsnio 3-6 dalys).
- 6.2. Dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų – šioje dalyje taip pat pritartina NTA pastaboms ir, vadovaujantis sistemiškumo teisėkūroje principu, siūlytina BK 118 straipsnio 3 dalį ir BK 119 straipsnio 3 ir 4 dalis formuoti taip, kaip jos suformuluotos panašiose BK specialiosios dalies normose. BK 118 ir 119 straipsniuose nustatyti nusikaltimai priskiriami BK XVI skyriui „Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai“. Šio skyriaus BK 114 straipsnis „Valstybės perversmas“ turi nuostatą, reglamentuojančią atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Todėl siūlytina BK 118 straipsnio 3 dalį ir BK 119 straipsnio 3 ir 4 dalis sistemiskai derinti su galiojančia BK specialiosios dalies norma, priklausančia tam pačiam BK specialiosios dalies skyriui (BK 114 straipsnio 3 dalis). Taip pat trūksta teisinio aiškumo dėl BK projekto rengėjo siūlymo būtent BK 118 ir 119 straipsniuose (atitinkamai 3 ir 5 dalyje) nustatyti sąlygas, kurioms esant atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės netaikytinas. Pažymėtina, kad pirmiau minėtas BK 114 straipsnis tokios nuostatos neturi, nors jame nustatytas nusikaltimas priskiriamas labai sunkių nusikaltimų kategorijai. Šiame kontekste pastebėtina ir tai, kad BK projekto rengėjo nuoroda į BK 39¹ straipsnį, kuris priklauso BK bendrajai daliai ir reglamentuoja atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas ir įtarimas joje siejamas su bendrininkavimu, nėra tinkamas pavyzdys BK projekto rengėjo siūlomam teisiniui reguliavimui pagrįsti.

7. Pažymėtina, kad padarius atitinkamus pakeitimus BK projekte sistemiškai turėtų būti peržiūrėtas ir BPK projektas dėl siūlomų BPK 212, 254, 303, 327 straipsnių pakeitimų.

Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71¹, 73, 77¹, 212, 254, 303 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – BPK projektas):

8. BPK projekto 1 straipsniu keičiamame BPK 71¹ straipsnio 11 dalyje, be kita ko, siūloma nustatyti, kad <...Asmens išklausymo Lietuvos Respublikoje atveju Europos arešto orderį išdavusios valstybės kompetentinga institucija išklauso asmenį dalyvaujant Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje paskirtam jo gynėjui ir sprendimą dėl asmens išklausymo priėmusios Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorui arba Vilniaus apygardos teismo teisėjui laikydamosi sutartų sąlygų ir taisyklių, jeigu šių taisyklių laikymasis nepažeidžia Lietuvos Respublikos įstatymų ir neprieštarauja esminiams baudžiamojo proceso Lietuvos Respublikoje principams....>. Šiame kontekste pažymėtina, kad Aiškinamajame rašte (4 dalies 2 punkte) netiksliai nurodoma Tarybos pamatinio sprendimo 2002 m. birželio 13 d. dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR) (toliau – Pamatinis sprendimas 2002/584/TVR) 19 straipsnio 2 dalies nuostata. Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 19 straipsnio 2 dalyje nurodyta: „Prašomas perduoti asmuo išklausomas pagal vykdančiosios valstybės įstatymus, laikantis išduodančiosios ir vykdančiosios teisminių institucijų abipusio susitarimo nustatytų sąlygų.“ Taigi minėtoje teisės normoje aiškiai nurodyta pagal kurios valstybės įstatymus asmuo išklausomas. Taisyklės Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 19 straipsnyje neminimos. Todėl siūlytina BPK 71¹ straipsnio 11 dalį patikslinti pagal minėtą Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 19 straipsnio nuostatas arba Aiškinamajame rašte pagrįsti teisės normoje nurodomų taisyklių atsiradimą. Taip pat pastebėtina, kad BPK projekto 1 straipsnio, kuriuo keičiamas BPK 71¹ straipsnis, nurodant „Papildyti 71¹ straipsnį 11 dalimi“ praleistas žodis „nauju“.
9. BPK projekto 2 straipsniu keičiamą BPK 73 straipsnio 3 dalį siūloma papildyti nuostata „Nutartis priimama per įmanomai trumpiausią laiką nuo teismo posėdžio, kuriame išspręstas asmens išdavimo klausimas, dienos.“ Toks papildymas Aiškinamajame rašte grindžiamas tikslu atsižvelgti į MONEYVAL komiteto penktojo tarpusavio vertinimo etapo ataskaitos 39 rekomendaciją dėl aiškių ekstradicijos proceso terminų nustatymo. Tačiau iš siūlomos normos formuluotės BPK projekto rengėjo nurodoma problema sprendžiama tik iš dalies, nes joje tikslus terminas, per kurį turi būti priimama nutartis nenustatomas. Siekiant teisinio aiškumo, siūlytina kartu su terminu „per įmanomai trumpiausią laiką“ nurodyti ir šį terminą apibūdinantį galimą maksimalų dienų skaičių (*pavyzdžiui*, „per įmanomai trumpiausią laiką, bet ne vėliau kaip per 10 dienų“ ar pan.) (tokia formuluotė taikoma, *pavyzdžiui* BPK 302 straipsnio 3 dalyje).
10. BPK projekto 3 straipsniu keičiamoje BPK 77¹ straipsnio 3 dalyje siūloma papildyti sakiniu: „Ši sąlyga taikoma ir nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančiam asmeniui, jeigu jis vežamas pagal Europos arešto orderį“. Šiame kontekste pažymėtina, kad BPK „nuolatinio Lietuvos Respublikoje gyvenančio asmens“ sąvoka neapibrėžta. Siekiant teisinio aiškumo ir laikantis hierarchijos principo įstatyme vartojamos sąvokos turi būti apibrėžtos (atskleistas jų turinys) pačiame įstatyme, todėl siūlytina sąvoką „nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas“ apibrėžti BPK (*pavyzdžiui*, II skyriuje „Pagrindinės šio kodekso sąvokos“).

Dėl Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 7 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – SVĮ projektas):

11. SVĮ projekto 1 straipsniu siūloma pakeisti SVĮ 7 straipsnį, šios straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatant, kad tardymo izoliatoriuose gali būti laikomi kitoje valstybėje suimti arba su laisvės atėmimu susijusią bausmę kitoje valstybėje atliekantys asmenys, laikinai perimti iš kitos valstybės į Lietuvos Respubliką, be kita ko, teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos

generalinio prokuroro patvirtintose Europos arešto ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį **taisyklėse nustatyta tvarka** (*paryškinta – Teisės grupės*).

12. SVĮ 2 straipsniu siūloma pakeisti SVĮ 8 straipsnį, šio straipsnio 1 dalies 3 punkte, be kita ko, nustatant asmenų pristatymo į tardymo izoliatorius pagrindą – teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro patvirtintose Europos arešto ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį **taisyklėse nustatyta tvarka** (*paryškinta – Teisės grupės*) priimtą Generalinės prokuratūros prokuroro sprendimą dėl suimto asmens laikino perėmimo į Lietuvos Respubliką jo išklausymo dėl išduoto Europos arešto orderio tikslu.
13. Abiejų pirmiau minėtų siūlomų SVĮ pakeitimų kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs **įstatymas** (*paryškinta – Teisės grupės*). Taigi tiek asmens laikymas tardymo izoliatoriuje, tiek jo pristatymo į tardymo izoliatorių pagrindas gali būti nustatytas tik įstatymu. Todėl vadovaujantis teisėkūros pagarbos asmens teisėms ir laisvėms principu, reiškiančiu, kad teisės aktų nuostatos turi užtikrinti ir negali paneigti Konstitucijoje, Europos Sąjungos teisės aktuose, Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse, Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų teisių ir laisvių, teisėtų interesų, siūlytina Projekto rengėjui svarstyti galimybę keisti (papildant atitinkamomis nuostatomis) baudžiamojo proceso įstatymą (*pavyzdžiui, BPK 77 straipsnį, kurio normos reglamentuoja suimto arba su laisvės atėmimu susijusią bausmę atliekančio asmens laikiną perdavimą kitai valstybei ar Tarptautiniam baudžiamajam teismui ir laikiną perėmimą iš kitos valstybės proceso veiksmams atlikti*), o ne SVĮ, jį papildant prieštaraujančioms Konstitucijai nuostatomis.

Teisės grupės vyriausioji specialistė

Lilija Žvirblytė

Lilija Žvirblytė, tel. +37069842314; +37070663765, el. p. lilija.zvirblyte@lr.lt